

הכנסת
מרכז המחקר והמידע

מסמך רקע לדיון בנושא
**הצעת חוק צער בעלי-חיים (הגנה על בעלי-חיים) (תיקון-
השתתפות חיות במופעים והגנה על חיות הבר), התש"ס-1999**

מוגש לוועדת החינוך והתרבות

כתיבה : עוגן גולדמן, עובד מחקר ומידע
אישור : שמוליק חדד חזקיה
עריכה לשונית : מערכת "דברי הכנסת"

כ"ד בחשוון תשס"ב
30 באוקטובר 2002

1. מבוא

מסמך זה נכתב לקראת דיון בוועדת החינוך והתרבות בהצעת חוק צער בעלי-חיים (הגנה על בעלי-חיים) (תיקון - השתתפות חיות במופעים והגנה על חיות הבר), התש"ס-1999. במסמך מוצגים נתונים על היקף התופעה של השתתפות בעלי-חיים במופעים בארץ; החקיקה הרלוונטית; החוק המוצע; פסיקה רלוונטית של בית-המשפט העליון; עמדת משרד החקלאות ופיתוח הכפר ובעיות האכיפה בנושא השימוש בבעלי חיים במסגרת מופעים.

2. היקף התופעה

בישראל נעשה שימוש בחיות בר במגוון סוגי פעילויות, כגון הופעות בפני תלמידים לצרכים חינוכיים, הופעות במסיבות ובימי-הולדת, השתתפות בפרסומות ושימוש במסגרת טיפול באנשים עם מוגבלויות. היקף הפעילות במסגרות אלה אינו ידוע. עם זאת, ידוע על כארבעה מקומות שבהם נעשה שימוש בחיות בר במסגרת הופעות בגני-חיות או בפינות-חי, ובהם "הצפארי" וחמת-גדר. ידוע גם על כעשרה מקומות אחרים שבהם נעשה שימוש בבעלי-חיים לצורך קידום אינטרסים מסחריים, ובהם "חוות יענים", "הדולפין ריף" באילת ועוד¹.

3. חקיקה

3.1 חוק צער בעלי-חיים

בחוק צער בעלי-חיים (הגנה על בעלי-חיים), התשנ"ד-1994, בסעיף 2 בתיקון משנת תשס"א, מופיע איסור ההתעללות בבעלי-חיים, וזו לשונו:

2. איסור התעללות

"(א) לא יענה אדם בעל-חיים, לא יתאכזר אליו ולא יתעלל בו בדרך כלשהי.

(ב) לא ישסה אדם בעל-חיים אחד בבעל-חיים אחר.

(ג) לא יארגן אדם תחרות קרבות בין בעלי-חיים.

(ד) לא יבצע אדם בבעל-חיים חיתוך ברקמה חיה למטרות נוי"².

3.2 תקנות צער בעלי-חיים

בשנת תשס"א תיקן שר החקלאות שלום שמחון את תקנות צער בעלי-חיים (הגנה על בעלי-חיים) (תערוכות, הצגות ותחרויות של בעלי-חיים), התשס"א-2001. תקנות אלה מסדירות כיום את נושא השימוש בבעלי-חיים במסגרת מופעים. להלן החלקים הרלוונטיים בתקנות:

1. הגדרות

"בתקנות אלה, 'מופע' - תערוכה, הצגה או תחרות של בעלי-חיים".

¹ מכתב ממר רוני מלכא, מנהל חטיבת הפיקוח ברשות שמירת הטבע והגנים הלאומיים, 30 באוקטובר 2002.

² חוק צער בעלי-חיים (הגנה על בעלי-חיים), התשנ"ד-1994.

2. חובת היתר ודין הפרתה

“(א) לא יארגן אדם מופע ולא יקיימו אלא אם כן ניתן לו היתר בכתב (להלן - ההיתר), מאת הממונה ובהתאם לתנאיו.

(ב) לא יציג אדם בעל-חיים במופע ולא ישתפו בו אלא אם כן ניתן למופע היתר ובהתאם לתנאיו.

(ג) העובר על הוראות סעיפים קטנים (א) או (ב), דינו - הקנס הקבוע בסעיף 61(א)(1) לחוק העונשין, התשל"ז-1977.”

4. מתן היתר, התלייתו וביטולו

“(א) הוכח להנחת דעתו של הממונה כי במהלך המופע, בהכנות לקראתו או באופן החזקת בעלי-החיים הקשורים למופע לא ייגרם סבל לבעלי-החיים, ייתן למבקש היתר ורשאי הוא להתנות בו תנאים.”

5. מתן היתר למופע של חיות בר

”בלי לגרוע מהאמור בתקנה 4, לא ייתן הממונה היתר למופע של חיות בר שלגביהן נדרש היתר לפי סעיף 8(א)(2) ו(3) לחוק להגנת חיית הבר, התשט”ו-1955 (להלן - היתר החזקה), אלא אם כן נתקיימו כל אלה:

(1) בידי מבקש ההיתר היתר החזקה בר-תוקף;

(2) המופע יתקיים במקום שאושר בהיתר ההחזקה ובהתאם לתנאיו”³.

על-פי חוק להגנת חיית הבר, תשט”ו-1955 סעיף 8, מסחר, החזקה והעברה של חיית בר [תיקון: תש”ן]:

”(א)... (2) לא יעביר אדם חיית בר שאינה מזיק ואינה חיית בר מטופחת אלא בהיתר העברה כללי או מיוחד;

³ תקנות צער בעלי-חיים (הגנה על בעלי-חיים) (תערוכות, הצגות ותחרויות של בעלי-חיים), התשס”א-2001.

(3) לא יחזיק אדם חיית בר שאינה מזיק ואינה חיית בר מטופחת אלא בהיתר החזקה כללי או מיוחד, או אם באה לידי מבעל היתר סחר כללי או מיוחד או היתר העברה כללי או מיוחד, או אם הנו מחזיק כדין כאמור בסעיף קטן (ב) ⁴.

4. הצעת החוק

בהצעת חוק צער בעלי-חיים (הגנה על בעלי-חיים) (תיקון - השתתפות של חיות במופעים והגנה על חיות הבר), התש"ס-1999 מוצעת הוספה לחוק צער בעלי-חיים בסעיף 2(א) לעיל. הצעת החוק באה למנוע ניצול של בעלי-חיים, ולמנוע סבל, עינוי והתעללות בהם. ההצעה לא תמנע הופעתם של קרקסים שאין בהם בעלי-חיים, המבוססים אך ורק על אמנים אנושיים. להלן נוסח הצעת החוק:

2 "א) לא יערוך אדם, לא ישתתף ולא יפיק רווח ממופע, צילום, הסרטה או כל הצגה לקהל של בעלי-חיים, כאשר יש יסוד סביר לחשד שעריכת המופע, ההכנות או האימונים לקראתו או תנאי החזקתם של בעלי-חיים המשתתפים בו כרוכים בגרימת סבל – פיזי או נפשי – לבעלי-חיים.

(ב) לא יערוך אדם, לא ישתתף ולא יפיק רווח ממופע, צילום, הסרטה או כל הצגה לקהל, שבהם מציגות חיות בר התנהגויות, כשירות או ביצועים שאינם טבעיים להן.

(ג) חיית בר המוחזקת בשבי תוחזק בכל עת בתנאי החזקה המתאימים לצרכיה ההתנהגותיים, החברתיים והביולוגיים ובאופן המאפשר את קיום התנהגותה הטבעית ⁵.

5. פסיקת בית-המשפט העליון

ב-22 ביוני 1997 פסק בית-המשפט העליון בערעור של עמותת "תנו לחיות לחיות" נגד "מפעלי נופש חמת גדר" בנושא מופע הנערך בחמת-גדר והמכונה "קרב תנין באדם".

במסגרת מופע זה הוצג לפני הצופים מאבק בין אדם לבין תנין. לטענת עמותת "תנו לחיות לחיות", המאבק בין האדם לתנין הוא עינוי אסור של התנין. בהחלטתו פסק בית-המשפט פה אחד כי המופע אסור על-פי סעיף 2(א) לחוק צער בעלי-חיים (הגנה על בעלי-חיים), התשנ"ד-1994, שעניינו איסור התעללות בבעלי-חיים ⁶.

⁴ החוק להגנת חיית הבר, תשט"ו-1955.

⁵ הצעת חוק צער בעלי-חיים (הגנה על בעלי-חיים) (תיקון - השתתפות של חיות במופעים והגנה על חיות הבר), התש"ס-1999.

⁶ רע"א 1684/96 - עמותת "תנו לחיות לחיות" נגד "מפעלי נופש חמת-גדר" ואחרים. פ"ד נא(3), 832, עמ' 839-840.

6. עמדת משרד החקלאות

התקנות הקיימות מספקות מענה הולם לנושא השימוש בבעלי-חיים במופעים ואין צורך בחקיקה ראשית נוספת בעניין זה.⁷

7. בעיות באכיפת החוק הקיים

לפי עדותו של מר רוני מלכא, מנהל החטיבה לפיקוח ברשות שמירת הטבע והגנים הלאומיים, "קיימות כיום תקנות המתייחסות לנושא המופעים בבעלי-חיים, אבל הן לא מיושמות עדיין. האכיפה קשה ומועטה ביותר כיום, בין היתר כתוצאה מכך שבתקנות הללו אין הגדרה מפורשת מה נחשב 'מופע' ומה נחשב שימוש פרטי של אנשים בבעלי-חיים".⁸

⁷ ראיון טלפוני עם עו"ד מיכל סגן-כהן, היועצת המשפטית במשרד החקלאות, ב-30 באוקטובר 2002.

⁸ מכתב ממר רוני מלכא, 30 באוקטובר 2002.

8. מקורות

חוקים

- החוק להגנת חיית הבר, תשט"ו-1955.
- חוק צער בעלי-חיים (הגנה על בעלי-חיים), התשנ"ד-1994.

תקנות

- תקנות צער בעלי-חיים (הגנה על בעלי-חיים) (תערוכות, הצגות ותחרויות של בעלי-חיים), התשס"א-2001.

הצעות חוק

- הצעת חוק צער בעלי-חיים (הגנה על בעלי-חיים) (תיקון - השתתפות של חיות במופעים והגנה על חיות הבר), התש"ס-1999.

מכתבים

- מכתב ממר רוני מלכא, מנהל חטיבת הפיקוח ברשות שמירת הטבע והגנים הלאומיים, 30 באוקטובר 2002.

ראיונות

- ראיון עם עו"ד מיכל סגן-כהן, היועצת המשפטית במשרד החקלאות, 30 באוקטובר 2002.